

Hundretusener av LO-organiserte godtok NS-styret i fagbevegelsen

Tore Pryser:

Arbeiderbevegelsen og Nasjonal Samling. Om venstrestrømninger i Quislings parti.

Tiden Norsk Forlag 1991.

Det har fra visse hold vært vanlig å påstå at Nasjonal Samling var et arbeiderfiendtlig parti. Når man har skullet bevise dette, har man jevnt over grepet til det faktum at NS var sterkt imot marxismen og marxistiske organisasjoner. Jeg har tidligere i denne avis påvist hvor feilaktige disse påstander om arbeiderfiendtlighet er, og at det motsatte er tilfelle, nemlig at NS var et meget sosialt innstiltet parti som tok sikte på å skape gode og rettferdige kår for hele det arbeidende folk. Nå finner jeg sterk støtte i ovennevnte bok. Forfatteren, Tore Pryser, er amanuensis i samtidshistorie ved Oppland Distriktshøyskole på Lillehammer og en vel ansett mann innenfor humanistisk forskning.

NS-programmets sosiale profil.

Pryser tar for seg NS-pro-

grammet og finner raskt ut at det har en klar sosial profil. Han skriver: «Flere punkter i NS-programmet fra 1934 kunne appellere til arbeidsfolk. De viktigste angående arbeidslivet var kravene om «rett og plikt til arbeid for enhver» og at «arbeidsløsheten bringes til opphør» etter en landsomfattende plan. NS var også opptatt av en planøkonomisk ordening av produksjonen og omsetningen i landet, og av at «kapitalen skal tjene arbeidslivet». Rentebyrden skulle lettes, skadelig spekulasjon hindres og alders- og livstrygd sikres. NS lovt videre barne-trygd og folketrygd. For å verne bl.a. arbeiderne skulle også børs- og aksjelovene endres, og «forsorgsordningen legges om som et ledd i en samlet planmessig sosialreform». Ikke noe av dette sto i strid med arbeiderpartienes målsetninger. Støtte til skogsarbeidere, småbrukere og fiskere, som NS-programmet nevnte spesielt, var heller ikke punkter i strid med arbeiderbevegelsens mål.»

Derimot finner Pryser at pro-

grammets forslag om forbud mot streik og lockout «skurret sterkt i ørene på bevisste sosialister», selv om man isteden skulle sette en «Arbeidets lov» som skulle fastsette arbeidernes og arbeidsgivernes rettigheter og plikter.

Pryser påpeker at NS-lederne virkelig trodde på sin idé om et solidarisk og rettferdig samfunn, og at de under okkupasjonen forsøkte å gjennomføre den. Dette skjedde såvel på minister-nivå som i LO etter at organisasjonen i 1941 var kommet under kommissarisk NS-ledelse. Det er i første rekke dette siste boken handler om.

NS-LOs resultater

Det vil føre for langt å gå i detalj når det gjelder NS-LOs arbeide, men det må stort sett sies at den gode vilje var betydelig sterkere enn hva det var mulig å oppnå under det tyske okkupasjonsstyre. Tyskerne var mindre interessert i sosial rettferdighet enn i at det norske næringsliv skulle tjene deres krigsmål. Likevel var arbeidet på ingen måte resultatløst. Pryser

(Forts. side 6)

ETTERDØNNINGER

Av Sundra Sand

Maria Quisling

«Det er grusomt», sa Maria. «Det skulle ikke være nødvendig med de efterdønninger som kom etter at de hadde skutt min kjære Vidkun den 24. oktober 1945. Til og med jeg, stakkars enke, som ikke en gang var norsk, får føle det.»

Vi var en liten flokk som sluttet seg om henne i årene etter hans død, til hun selv gikk bort. Jeg spurte en gang Quisling allerede i tiden før krigen, om hvorfor hun aldri tok aktivt del i politikken, f.eks. sammen med kvinnene. Han svarte da: «Nei, hun er så helt forskjellig fra dere.»

Men ellers var vi jo personlig gode venner, og hun kjente oss alle sammen, og hun støttet sin mann i ett og alt. Hun nedstammet fra noe som het «den dinariske folkestamme» et sted i Russland, som var ganske beslektet med de nordiske folk. Og sandelig var hun som en ekte norsk vikingkvinne da den store prøven kom.

Det var en eller to dager før den tyske kapitulasjonen, at en utlending som hadde stående et fly utenfor Gimle, tilbød Vidkun og Maria plass i flyet, så skulle han ta dem med som

flyktninger til Spania. Men nei takk, sa Quisling, «jeg forlater ikke mitt folk i nødens stund.» Og så gikk han inn til Maria og fortalte hva han hadde svart, og spurte om ikke hun var enig i dette. «Jo, selvfølgelig,» sa hun.

Maria hadde en utpreget humoristisk sans, og fortalte at det hendte henne mange pussige ting også på Jenne tiden med tunge sorger og vanskeligheter. Hun hadde en nyrelidelse, pluss senelidelser i begge ben så det var vondt å gå. Derfor reiste hun i alle fall en gang om året til forskjellige rekreasjonssteder. Da

fortalte hun hva som måtte sies når hun skulle bestille plass på forhånd i telefonen. Våre kjære, gode nordmenn led nemlig fremdeles av angst for hverandre, så når hun ringte til disse hjemmene, så måtte hun spørre vertskapet slik: «Vil dere at jeg skal kalle meg fru Bang-Quisling, eller fru Quisling-Bang, eller bare fru Bang som var pikenavnet på min svigermor, eller kan jeg rett og slett kalle meg fru Quisling?» Og da varierte jo svarene på dette på de forskjellige steder hun ringte til.

Det var også annet som ofte gjentok seg. F.eks. en gang hun var på ett av de mest kjente rekreasjonsstedene, og satt fredelig i spisesalen og spiste frokost sammen med noen damer, var det plutselig en dame som reiste seg, for ut på gulvet og hylte, idet hun pekte på Maria: «Det er fru Quisling, det er fru Quisling!» Og så var det å gå til vertskapet og forlange at Maria måtte utvises. Men det gikk slett ikke. Så delte etterpå gjestene seg i to, den ene part syntes hun skulle vært utvist og den andre ikke. Dette ble de hjertelig uvenner om.

(Forts. side 7)

Jeg vet ikke lenger hva jeg skal tro

Av G. Bratli

Jeg henviser til brev og informasjonshefte som jeg mottok for noen dager siden.

Da jeg åpnet brevet og forsto hvor det kom fra, var min første tanke å krolle det sammen og kaste det i peisflammen fortest mulig. Jeg bråttittet på konvolutten for å se om det stod noe der som kunne ha avslørt hvor det kom fra, jeg bor på et lite og gjennomskiktig sted, og hva ville ikke folk tro om meg hvis det kom ut at jeg fikk brev fra Nasjonal Samling? For jeg har jo alltid «visst» at Nasjonal Samling var det samme som nazister, og slikt svineri ville jeg ikke ta i med en ildtang engang. Men stappfull av forakt og avsky begynte jeg allikevel å lese det som sto i heftet.

På folkeskolen lærte vi at det var Gud som hadde skapt verden og alt liv på Jorden. Jeg trodde fullt og fast at slik var det, og alt var greit og godt, helt til jeg som 14-åring meldte meg på realskolen ved NKS, og en dag

fikk i hånden en bok om Darwin og hans teori. Da ble med ett grunnen revet vekk under meg liksom, og jeg visste ikke lenger hva jeg skulle tro. Verden ble aldri den samme for meg etter den dagen.

Det vil den vel aldri bli etter å ha lest det heftet du sendte meg. Jeg vet ikke lenger hva jeg skal tro. Men jeg er født i 1939, så jeg har jo ingen førstehåndskjenning til hvordan det i virkeligheten henger sammen. Jeg har bare trodd på det som har blitt fortalt meg gjennom filmer og bøker ikke minst, men ellers er det jo en ganske almen oppfatning blandt folk flest at Nasjonal Samling var det samme som de fryktede og hatete tyske nazister. De var landsforædere og angivere som stod på Hitlers side og gikk hans ærender i ett og alt.

Hvis det som opplyses i heftet er sannheten, da ser jeg i uhy-

gelige glimt at Nygaardsvold og hans arbeiderparti-regjering, benyttet de samme skitne metodene som ble (blir) benyttet i Sovjet for å hjernevaske, fortie og forvrenge sannheten for allmenheten. Jeg håper du forstår meg når jeg sier at dette er svært tungt fordøyelig. Men hvis det var slik at Arbeiderpartiet styrte mot Sovjet og derfor ikke fant det nødvendig med noe militært forsvar, så kan en jo se det slik at de brukte NS å «vifte» med for å bortlede oppmerksomheten fra sin egen forsømmelse.

I et leksikon jeg har, står det at NS hadde det tyske NSDAP som ideal og forbilde. Jeg får ikke det til å rime, for NSDAP var jo et sosialistisk parti, hvis jeg har forstått det rett, og Nasjonal Samling ble dannet som en motvekt mot det kommunistvennlige norske Ap, og da er det vel naturlig at NS var et borgerlig parti?

Jeg antar at det finnes mennesker som kan bevise at en eller annen i Nasjonal Samling var angiver og foræder, og dermed har alle i partiet blitt skåret over samme lesten. Men jeg forstår meget godt at for dem i NS som jobbet for det som står i programmet til NS, og var mer fedrelandskjær enn mange av de såkalte gode nordmenn; måtte det ha vært en tragedie å få det stemplet på seg som de har fått. Det får meg til å tenke på Rødseth-saken, men her gjelder det jo tusenvis av mennesker.

Jeg vet ikke hvem som har monopol på sannheten og hvordan en får et slikt monopol, men en ting er sikkert, å renvaske noe som er så pestbefengt som Nasjonal Samling (nazisme) skal ikke bli lett. Men hvis du (dere) går fram på den rette måten, så er det sikkert flere enn meg som våkner og er villig til å se denne saken fra en annen side.

Jeg ønsker lykke til.

BLIKK PÅ VERDEN

Av Arbitr

Karelen tilbake til Finland?

Nylig stilte den finske riksdagsrepresentanten Marita Jurva et spørsmål om hvordan regjeringen aktet å oppnå at de til Sovjetunionen tapte områder i Karelen, blir ført tilbake til Finland igjen. Regjeringen svarte med å avvise... ihvertfall foreløpig... en revisjon av grensen, men de karelske hjemstavnsforeninger under ledelse av tidligere statsminister Johannes Virjolainen stiller stadig sterkere krav om at så må skje. De siste meningsmålinger viser at hver annen finne (47%) stiller seg bak kravet. På den andre siden av grensen er det så utvilsomt interesse for nærmere kontakt med Finland. Under et besøk i Helsingfors for ikke så lenge siden ba den karelske visepresident, Sergej Jaskunov, om større finske investeringer i Karelen.

De gamle menn i China

De gamle menn i Chinas regjering har holdt «folkekongress», men tvilholder fortsatt på sitt jerngrep over Midtens rike. To ting har nesten skremt livet av dem: Demonstrasjonene på Den himmelske freds plass i 1989 og utviklingen i Sovjetunionen. De ønsker ikke de samme vanskeligheter som Gorbatsjov sliter med. At frihetlengselen er sterk i China, hvor vi allerede sett, og også der finnes det folkegrupper som ikke føler seg vel i det store fellesskap. Det gjelder f.eks. tibetanerne og også muslimene lengst i vest. Men Chinas økonomi er i en sørgelig forfatning, og man beiler til utenlandske investorer. Problemet er at bare få slike investorer vil komme så lenge forholdene i landet ikke blir friere. Det er disse gamle menns dilemma.

Folkehelten Bush

George Bush har i dag en oppslutning i sitt folk som ingen amerikansk president har hatt på meget lenge. Det skyldes selvfølgelig den overveldende seieren i Gulfkrigen. Det er imidlertid et merkelig fenomen i amerikansk politikk at de republikanske presidenter de siste tyve år i langt større grad enn sine demokratiske konkurrenter har klart å appellere til amerikanernes patriotisme. Samtidig taper de samme republikanere alle valg til kongressen. Man skulle tro det var en slags amerikansk form for tvivisyn. Man vil ledes og begeistres av en republikaner, men bremses av et demokratisk kongressflertall.

Det uharmoniske Jugoslavia

Som jeg tidligere har påpekt, blir oppløsningstendensene i Jugoslavia tydeligere for hver dag som går. Det er så mange konflikter på kryss og tvers, men etter min mening er det Kroatia og Serbia som er de viktigste motstanderne. Akkurat når dette skrives kommer meldingene om de første voldelige sammenstøt, nemlig mellom kroatisk og serbisk politi. Den kroatisk nasjonalisme har vært sterkt undertrykt i etterkrigstiden fordi kroaterne under krigen allierte seg med tyskerne og oppnådde å få Kroatia utskilt som egen stat. Skal jeg tippe på en løsning nå, må det bli at det dannes en slovensk-kroatisk stat i nord og en serbiskdominert i syd. Den siste vil bli meget uharmonisk, men serberne er folk som har erfaring når det gjelder å holde områder sammen med makt.

Drang nach Osten

Det er ingen ukjent tendens i tysk politikk at man forsøker å bygge ut sine posisjoner østover. Siden Annet verdenskrig har man vært forhindret i det fordi Sovjetunionen dominerte Øst-Europa til langt inn i Tyskland. Det siste halvannet år har forandret situasjonen fullstendig. Tyskland er i ferd med å fylle det tomrommet som Sovjetunionen har etterlatt seg, selvfølgelig ikke med militær makt, men ved hjelp av sin økonomiske tyngde. Denne innflytelse er allerede så sterk at den gjør seg gjeldende langt inn i Sovjetunionen, kfr. Kohls meget vellykkede møte med Gorbatsjov i juli 1990. Alle er ikke like begeistret for denne utviklingen. Særlig kan Frankrike styre seg. Vi får bare håpe at det ikke ødelegger det meget gode forholdet mellom Frankrike og Tyskland. Dette vennskapet er en av grunnpillarene i det europeiske samarbeidet og av vesentlig betydning for oss alle.

Mitt syn på okkupasjonstiden og landssvikoppgjøret

Av Frode Halle

Norge ble okkupert av tyske militære styrker etter et forspill som er den daværende regjering til liten heder. Norge prøvet å motsette seg okkupasjonen i håp om hjelp fra England — da man altså foretrakk en engelsk okkupasjon fremfor en tysk. Hjelpen ble dårlig, og de norske styrker kapitulerte etterhvert med en rekke lokale kapitulasjonsavtaler, undertegnet av lokale sjefer. Den siste var for den norske 6. divisjon den 9. juni på Bjørnefjell. Dagen etter, den 10. juni 1940, møttes så den tyske og den norske overkommando i Trondheim, hvor det ble undertegnet en avtale for hele landet. Denne avtale la forholdene til rette for en overgang til okkupasjonstilstand med de plikter og rettigheter Folkeretten bestemmer. I avtalen forplikter Norge seg til ikke å gjennoppta kampen mot Tyskland så lenge den pågående krig varte. Forsvarssjefen gikk i krigsfangenskap.

Konge og regjering ble så på en engelsk krysser bragt til England, hvor de hevdet fortsatt å være Norges lovlige regjering, og at krigen mot Tyskland gikk videre. Kapitulasjonsavtalen i Trondheim forsøkte man å overse.

Militære styrker til fortsatt krigføring var sparsomme, da offiserene i Norge jo hadde avlagt æresord på ikke å gjenoppta kampen mot Tyskland. Men den norske handelsflåte utenfor Norge ble tatt hånd om av England og seilte gjennom hele krigen for Englands sak. Noen nordmenn kom seg ut av Norge, fikk flyerutdannelse i Canada og kom til innsats i Europa på Englands side. Noen få mindre krigsfartøyer hadde kommet seg ut og deltok på samme side.

I Norge var den første tid preget av en viss forvirring. Stort sett var man innstillet på et fredelig forhold til okkupanten. Krigen i Norge var slutt, og vi var okkupert av en sterk militær makt. Nå gjaldt det å overleve på beste måte. Den norske presse var meget fredelig innstillet. Stortingets presidentskap var nær ved å avsette både konge og regjering i London. Denne forvirring gled imidlertid over, og folkets flertall ble stort sett tro mot styret fra London.

Efter en tid ble det organisert en «gerilja» i Norge, den såkalte Hjemmefront, som skulle holde forbindelse med regjeringen i London, og bekjempe okkupanten ved sabotasje. Noen betydning for utfallet av krigen hadde dette ikke, men bidro i høy grad til å hisse folket mot okkupanten. Denne brukte hårde midler for å bekjempe organisasjonen

og tok kraftige repressalier etter sabotasjehandlinger. Skjerpede forhør, dødsdommer, ja til og med gisselskyting forekom. Geriljaen hadde ingen støtte i folkeretten, og de tyske dommere som avsa dødsdommer kunne ikke straffes etter krigen.

Selv om dette ikke hadde direkte betydning for utfallet av krigen, så var det en logisk del av Englands psykologiske krigføring. Et fredelig Norge passet nok ikke så godt i krigens store spill. Det gikk galt med Heydrich i Prag — han skapte rolige forhold og folket i arbeide. Så ble han likvidert.

Selvsagt har det betydning for en krigførende nasjon at det skapes uro i land som er besatt av fienden. Spørsmålet blir da om hvor mange uskyldige represalieliv som skal ofres i denne form for krigføring.

Den første tid etter regjeringens flukt var landet styrt av et administrasjonsråd, oppnevnt av Høyesterett. I september ble det avløst av en «kommisarisk» regjering, med en del medlemmer fra partiet Nasjonal Samling. Senere ble denne avløst av en ren NS-regjering.

Hva var det egentlig som foregikk?

Okkupanten søkte å etablere en norsk forvaltning, som var villig til en viss grad av samarbeide. NS sympatiserte med Tyskland i den pågående krig og ønsket tysk seier, selv etter at landet var okkupert av tyske styrker. Man unnskyldte den tyske aksjon, mente den ikke var rettet mot staten Norge, eller diktet av erobningsplaner, men nødvendigjort av rent strategisk hensyn, på grunn av engelsk trussel mot Syd-Norge. Hitler stolte ikke på at det nøytrale Norge ville forsvare seg mot denne trussel. Den norske marines passive holdning i Jøsingsfjorden hadde sannsynligvis avgjørende betydning.

Det er innlysende at okkupanten ikke kunne gi vidtgående fullmakter til en forvaltning, som bekjente seg til London-regjeringen og kanskje sto i forbindelse med Hjemmefronten. Av NS ventet de en viss lojalitet — de ønsket jo samme utgang på krigen. Den sivile administrasjon ble derfor overdratt til NS, en ordning som måtte være bedre for Norge enn en tysk militærforvaltning. Det var lovet en selvstendig stilling for Norge etter en tysk seier i krigen.

Da krigen i øst begynte i 1941 ble NS' ideologiske stilling klarere. Et nederlag for Tysk-

land ville bety den kommunistiske Soyjetmakt langt inn i Europa. Å forhindre dette måtte overskygge alle andre hensyn. Frivillige meldte seg til krigen i øst fra en rekke europeiske land. Norge har bortimot tusen falne etter slik innsats av frivillige.

En situasjon var med dette etablert med nordmenn som frivillige på begge sider i den pågående krig. Begge sider hadde tilhengere, med det store flertall av folket på Englands side. Begge sider hevdet å kjempe for Norges sak — for Norges «frigjøring» — henholdsvis en plass for Norge hvis Tyskland skulle seire. En seier de også var med å kjempe for.

Det er innlysende at følelser måtte bli sterkt engasjert under slike forhold, og de fikk jo kraftige utslag da den ene part seiret. Men følelsene var forskjellige: NS-kretser i Norge hadde ingen særlig ond vilje overfor landsmenn som kjempet på den annen side. Etter tysk seier hadde vel regjeringen Nygaardsvold måttet stå til rette for sine forsommelser, men noe som lignet på det ville raseri vi kjenner fra 1945 var utenkelig. Stemningen var at man vel kunne enes — alle kjempet jo for Norges sak, hver på sin måte.

På den andre side var stemningen langt mer opphetet: Motstanderne var forrædere, landssvikere, og skulle straffes strengt.

Denne forskjell er interessant. Styret i Norge må jo medgi at de ikke fulgte London-regjeringens paroler, men var overbevist om at deres holdning var til landets beste. En NS ungdomsleder var også vernepliktig befalingsmann, og ble av en dommer spurt om han ikke kjente det motto, som ofte sto på norske offiserers verge: For Konge og Fedreland. Han svarte da: Jo, jeg kjenner det, men da det sto om valget mellom konge eller fedreland måtte jeg velge fedrelandet. Han mente sikkert å tjene sitt land, men en domstol avgjorde at hans vurdering var gal, — og at han burde visst det.

Et viktig spørsmål var da: hvordan styrte denne NS-regjering, som jo var innsatt av okkupanten. Benyttet den sin makt til å gjøre livet surt for sine landsmenn?

Den upolitiske del, den sivile forvaltning, vil jeg hevde funksjonerte godt. Norge var avhengig av tilførsler utenfra, og vi hadde dyktige, uegennyttige menn til å forhandle om dette. I kommunene ble innført en ordning, som kunne fungere, selv

(Forts. side 6)

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
AAGE-H. BERG

Redaksjonssekretær:
HAKON WARENDORPH

Postadresse: Boks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1.
Kontortider: Enerhaugsplassen 4, Oslo.
Mandag, tirsdag, onsdag og torsdag kl. 11—15.
Telefon: (02) 19 06 71 — (Telefonvarer).
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 130,- (i omslag kr. 150,-). Utlandet + kr. 10,-.
Giro: Post 5 16 45 04. Bank 6063.05.01248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstepris kr. 100,-.
Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG.
ISBN 0802-9652

De glemte sekler

Det er mange folkeslag som har sine røtter dypere i historien enn nordmenn, og det er mange nasjoner som hadde alderens patina da Harald Hårfagre iflg. sagaen samlet Norge. Men noen hundreår er tross alt gått. Sekler hvor vi som folk og nasjon har fått vår egenart og har lagt grunnlag for og bygget videre på vår kultur. Møysommelig har dette skjedd. Skritt for skritt har vi nådd vår livsform. De lovpriste og foraktede skippertak blir i denne forbindelse bare paranteser. Tidenes morgen ligger veldig langt tilbake, men vår morgen var heller ikke gårdsdagens gry. Våre historiske og kulturelle referansepunkter befinner seg i dette perspektivet.

De unge idag blir ofte kalt historieløse — av dem som daterer vår histories fødsel til 9. april 1940 eller deromkring. Det er ikke rettferdig, verken overfor de unge eller overfor dem som har måttet ta konsekvensene av en slik historieopfatning. Det er mange gode nordmenn som ser med overbærenhet på at de unge lite vet om merkedager og skjellsettende begivenheter i vår historie. 400-årsnatten er for intet å regne mot de fem lange, tunge, Syv-årskrigen for 17. mai er ingenting, borgerkrigene og svartedauen som forandret hele samfunnsstrukturen i landet, ja selv vikingtoktene tillates gjemt og glemt. Også verdensbegivenhetene får på denne måten et merkelig og fortegnert, men for enkelte et meget praktisk perspektiv.

I dette perspektiv kan man tillate seg og feire 9. april med festivitets istedet for sørgeflor og unnlate å sette spørsmålstegn ved noen av dem som blir feiret 8. mai. De gamle guruer som har en slik bemerkelsesverdig «ung» historie kan også bruke rettsoppjøret som bekreftelse på at vi ikke må tiltre konvensjonen om forbud mot dødsstraff også i krig. En slik nærsynthet fortoner seg for de fleste som det beste argument mot dødsstraff og for ratifikasjon. Jeg iler med å gjøre klart at dette ikke er et innlegg i debatten om nevnte konvensjon. Her gjelder det historien vår og de referansepunkter den byr på når vi vil finne grunnlag for holdninger til betydningsfulle spørsmål i vår egen tid.

Vi NS-folk pretenderer ikke å være så viktige at vår skjebne forandrer historien. Vi ser på den som høyst urettferdig og for mange dypt tragisk, men i historiens lys er det vel bare en bisetning. Det som har betydning er at dette korte og grumsete synsfelt som disse omtalte guruer overlater våre unge, kan forhindre våre nåværende ledere i å ta riktige avgjørelser. Historiens sekelange erfaring og lærdom blir glemt og borte.

Hakon Warendorph:

Øyvind Norderval - også uskyldig dømt?

Øyvind Norderval har tatt alle mine betraktninger om misbruk av språket til seg — og over seg, og tviler på om de kan være utgangspunkt for dialog. Mulig nei. NS-folk har stort sett vært henvist til monologer i forholdet til anderledes tenkende, og kanskje har det ført til at man støter litt ekstra i basunene når mulighet gis. Bare kort til vår mislykkede dialog som muligens rammet Dem med en liten snei av en svøpe lik den som regelmessig og uten hensyn til hvem og hvor, har rammet oss — år etter år. De har vel rett i at slikt ikke gir grobunn for tillitvekkende dialoger.

(Forts. side 6)

BULDER FRA BALDER

Jeg har bragt i erfaring at hr. Balder på bakgrunn av mine undersøkelser om Quislings religjøsitet mener at jeg ikke er en seriøs forsker (*Folk og Land* 3/91). Det får være hans sak. Men man bør vel også kunne stille krav om seriøsitet til en leser, særlig når denne setter sine mishagsytringer på trykk. Hadde hr. Balder gidde å lese selve undersøkelsen i Norsk Teologisk Tidsskrift og ikke bare en begrenset omtale i Aftenposten, ville han ha sett at de fleste av hans påstander og beskyldninger er ganske grunnløse. Men hr. Balder uttrykker at han ikke ønsker å lese min undersøkelse. Mitt svar blir derfor av begrenset omfang.

Hr. Balder hevder blant annet at jeg ensidig skulle påstå at Quisling var påvirket av Rosenberg, mens Quislings idéer om universismen skulle foreligge forut for publiseringen av Rosenbergs bok «Mythus des zwanzigsten Jahrhunderts» i 1930. Mitt poeng er at Quislings tanker om universismen bygger på flere kilder, bl.a. antroposofien og Herman Harris Aalls filosofiske arbeider. Quisling offentliggjorde en liten brosjyre om dette allerede i 1929. Men det som er viktig å merke seg, er at han utvikler disse idéer videre og trekker sentralt nytt stoff inn fra Rosenbergs bok, slik at hans spekulative tenkning får et langt mer nazistisk preg med hensyn til oppfatningen av kristendommen. Det er heller ikke så unaturlig ettersom Quisling og

Av Øyvind Norderval

Rosenberg også stod i personlig kontakt med hverandre gjennom flere år.

Når dette er sagt, bør det også tillegges at Quisling tydeligvis har ønsket å skape en verdensanskuelse tilpasset norske forhold, og bruken av germansk mytologi er noe mer nedtonet hos ham. Ikke desto mindre ble Quisling i Hird- og norske SS-kretser fremstilt som Rosenbergs tro disippel. Sverre Riisnæs hevdet bl.a. i 1943 at det Quisling og den nye tid representerte, var de norrøne forfedres tro fra de eldste tider, troen på en gud som var det norske folkets og den germanske rasens skaper.

Forøvrig har jeg ikke hevdet at Quisling ikke var troende. Tro som fenomen er en subjektiv sak. Men utfra det Quisling selv har skrevet, vil man nok så greit kunne påvise at hans tanker avviker fra den kristne tradisjon på flere sentrale punkter. F.eks. kan man liksom ikke uten videre kutte ut Det gamle testamente og legge til et nytt nasjonalsosialistisk skrift, slik både Quisling og Rosenberg hevdet at man måtte, og samtidig påstå at det er i samsvar med kristen tradisjon. Likeledes er de raseteorier Quisling forfektet, lite i samsvar med den kristne forestilling om menneskers likeverd som skapt i Guds bilde. Dette er bare et par av flere eklatante eksempler.

Videre skal det visstnok ha

gått meg hus forbi at Quisling målbar tradisjonelle antisemittiske holdninger som også Martin Luther stod for. Jeg har aldri forsøkt å forsvare Luther for dette. Ingen seriøs person ville kunne gjøre det, fordi rasisme kort og godt bryter med en kristen oppfatning av mennesket. Det er imidlertid en viss forskjell mellom det å hevde rasistiske holdninger, som er ille nok i seg selv, og det å representere et system som praktiserte systematisk folkemord.

Men rett skal være rett, hr. Balder forsøker i det minste å føre en diskusjon om det han mener er mine standpunkter. I samme nummer av *Folk og Land* har også Hakon Warendorph et meget temperamentsfullt innlegg mot meg. Han etterlyser en bruk av ordet som en mulighet for human kommunikasjon og foredling. Uten overhodet å gå inn på hva jeg hevder, pøser han på med karakteristikk som «... en subtil måte å grise til mennesker og tanker man ikke har dimensjoner til å forstå.» Jeg settes i bås med «demagoger og språklige snyltere» og går «i fordommenes smålighetens tjeneste» i et forsøk på «å heve seg over sin egen kompetanse.» Det er alt sammen karakterstikker jeg selv aldri ville bruke. Hvis dette er uttrykk for ordet som foredlende medium, så har jeg i alle fall lært noe nytt. Men jeg tviler på om det er noe særlig godt utgangspunkt for en dialog.

Balder svarer:

Muligens har jeg latt harmen rive meg litt for mye med da jeg leste Øyvind Nordervals uttalelser til Aftenposten, men det gjør meg alltid opprørt når angivelig kristne mennesker nedvurderer og forfølger sine medkristne fordi de er uenige om hva som er troens grunnlag. Jeg har selv på nært holdt vært vitne til slik råskap. Min far var, ikke NS, men liberal teolog og fikk lide for det i hele sitt liv, skjønt han var det kristneste menneske jeg noen gang har møtt. Dette som forklaring på at jeg mistet all lyst til å lese Nordervals artikkel i «Teologisk Tidsskrift».

Ellers er det å si at Norderval i dette innlegg foretar to-tre formidable overtramp som ytterligere forsterker min antagelse om at hans forskning ikke er fullt så seriøs som den burde. For det første: Det er ytterst useriøst av ham å bruke et Riisnæs-sitat som bevis på at Quisling sto for innføring av et slags nyhedenskap. Hvis Norderval virkelig har forsket i dette, vet han at såvel personen Riisnæs

som uttalelser av denne type er rene ytterkantfenomener i NS-sammenheng. Det er uhørt å belaste Quisling for dem.

For det annet: Hvor har Norderval det fra at «Quisling i Hird- og norske SS-kretser ble fremstilt som Rosenbergs tro disippel»? Det er rent tøv. Jeg var aktivt med i NS fra 1934 til 1945, men har aldri hørt uttalt noe som ligner på dette engang. «Mythos» hadde de fleste NS-folk knapt nok hørt om.

Så kommer det tredje og verste: Hvordan våger Norderval å påstå at Quisling representerte «et system som praktiserte systematisk folkemord»? Det er omtrent så løgnaktig som det går an å få det. Quisling har aldri gått inn for noe som tilnærmevis ligner på folkemord. Som dokumentasjon henviser jeg til P.O. Storlids artikkel om NS og jødespørsmålet i *Folk og Land* nr. 4/91. Storlid er vel å merke en mann med attest for «nasjonal holdning».

At Den norske Kirke er glad i Det gamle testamente, har vi da

i høy grad erfart. I 1945 praktiserte den «øye for øye, tann for tann» til overmål, og siden har den tviholdt på at fedres «misingjerner» skal straffes i opptil flere ledd. Men Quisling var såmen ikke den første som satte et spørsmålstegn ved om disse og andre gammeltestamentlige prinsipper virkelig hører hjemme i kristendommen. Han blir ikke den siste heller. Det er ikke mange dagene siden jeg leste pater Kjell Arild Pollestads bok «Veien til Rom», og han er ikke overstadig begeistret for gammeltestamentismen han heller. Men som katolikk teller han selvfølgelig ikke.

Når Norderval skriver at Quislings raseteorier er «lite i samsvar med den kristne forestilling om menneskers likeverd som skapt i Guds bilde», så beviser han for det første at han ikke er seg klart bevisst forskjellen mellom likhet og likeverd, og for det annet at han ikke har forstått en tøddel av Quislings tenkning på dette område. Quis-

(Forts. side 7)

TYSKERUNGENE, STATEN OG SAMFUNNET

Av Per A. Löhr-Meek

ARTIKKEL I

Hva som skulle skje med tyskerungene (krigsbarna) ble drøftet av norske «myndigheter» allerede under krigen. Diskusjonene fant sted i Sverige og England.

Fra den dag tyskerne kapitulerte var avisene fulle av hatefulle innlegg ang. disse barna og deres mødre.

Så ble «Krigsbarnutvalget» nedsatt. Dette hadde sitt virke fra 9/7—3/11-1945. Like etter ble utvalgets innstilling levert til Sosialdepartementet. Det er denne innstillingen jeg nå sitter med. Vi krigsbarn har hatt store problemer med å få den utlevert. Til slutt klarte jeg det, men måtte betale kroner 750,- til Riksarkivet for kopiene av den 177 siders store rapporten. Det var med stigende forbauselse og vantro jeg leste dette dokument. Krigsbarnutvalget ble nedsatt for å komme fram til den beste løsning ang. barna. Etter intensjonene skulle alt gjøres for å hindre at barna fikk en hard og hatefull oppvekst. Når en har lest rapporten sitter en igjen med den følelsen at barna var en stor fare for samfunnet og at man søkte en «endelig løsning».

Utvalget besto av følgende personer: Byrettsdommer Inge Debes (formann). Byråsjef Erling Arheberg (Justisdep.). Res. kap. Ingvald B. Carlesen (Norges Barnevernsråd). Dr. Else Thingstad (Ullevål Sykehus) og journalist Ragna Hagen. Som sekretær ble oppnevnt Leif Fjogstad fra Sos.dep.

Hele innstillingen viser en total mangel på menneskelige følelser. Det hele blir et «rettsoppgjør» som følge av vårt opphav.

Riktignok går det fram av innstillingen at man skal gjøre det beste for oss krigsbarn hva fremtid angår, men det drukner totalt i iveren etter å finne en effektiv måte å bli kvitt disse barna på. Jeg vil her forsøke å gi en orientering om hva som etterhvert kom fram av forslag og bestemmelser.

På side 1 vedtas å kalle oss krigsbarn, men utvalget fortsetter å kalle oss «halvtyske» i store deler av sitt skriv.

På side 3 blir det sakt at psykologisk og psykiatrisk gransking av mødre og barn må komme i gang så snart råd er. UNNRA har sagt seg villig til å sende sakkyndige til Norge for å hjelpe til med en slik gransking.

Norske aviser var i 1945 fulle av påstander om at de fleste «tyskertøser» var mer eller mindre åndssvake. Uten holdepunkter bygger utvalget opp omkring disse påstandene. Dette var en sjofel og meget urettferdig behandling av barn og mødre, og var nok sterkt med på å underbygge troen og myten om at krigsbarna var mindreverdige og at deres mødre var noen sjusker.

Dette fikk mange av oss barna smertelig erfare da vi begynte på skolen. Jeg vil på dette tidspunkt slå fast at etter § 1 i lov om statsborgerrett av 8. aug. 1924 nr. 3, får barn utenfor ekteskap norsk statsborgerrett hvis moren er norsk. Dette faktum sto sterkt i vegen for utvalgets ønsker. Likeså har vi i følge norsk lov rett til å velge mellom mors og fars etternavn når farskapet er fastslått. Dette var også et fortærende problem for myndighetene. Videre nevner jeg at ifølge norsk lov er en far arveberettiget etter sitt barn. Dette ble også et problem for myndighetene. De så for seg tyskere som arvinger til norske gårder osv.

På side 23 slår utvalget fast at hatet overfor mødrene i stor utstrekning er overført til også å gjelde barna. Storparten av det norske folk nærmest krevde at barna og mødrene blir sendt til Tyskland, slår utvalget fast. Andre foreslo at vi burde sendes til f.eks. Sverige, Australia, USA, eller Argentina. Utvalget var klar over at krigsbarna ville få en tøff oppvekst, og at det ville bli spesielt ille når de begynte på skolen.

Fra en bykommune på Vestlandet fikk utvalget følgende uttalelse:

«Om barna blir plaget er også avhengig av hvordan de voksne stiller seg til disse spørsmål om

noen år, for det er jo av de voksne at barna får sin impuls». Rådmann T. Mohr i Bergen sier i Bergens Tidene for 20. juni -45 bl.a. ... «noen mener at barna bør samles i særskilte barnehjem, helst på isolerte steder». Men T. Mohr slår også fast at barna har krav på samfunnets beskyttelse, om de trenger den.

En artikkel i Morgenbladet for 31. juli 1945 er gjengitt på side 29 i innstillingen. Her står bl.a. «Ett er i allefall sikkert, vi vil ikke ha dem, (barna). Tro om ikke de som ville gjøre en slik stor høysinnet handling som å hjelpe disse barna, også i sin tid om enn på en annen måte, ville kunne komme til å høste en bitter lønn».

Fra en artikkel i Morgenbladet av 22/8-45 gjengir utvalget følgende: «Jeg etterlyser det jøsingektepar som vil gå til sådant skritt å adoptere en av tyskertøsenes unger, selv i medmenneskekjærlighetens navn. Ikke en jøsing i Norges land vil kunne se på tyskertøsenes unger uten med vemmelse og redsel for hvilke ulykker de kan avstedkomme. Disse barna har utvilsomt en brist på karakteren, arvet etter moren, selv om den tyske far muligens kan være en bra mann».

På side 30 kommer psykiateren dr. Johan Lofthus med en stor stein til byrden når han slår fast at han kan gi mange beviser for at miljøet ikke spiller noen rolle. Det er arveanlegget som tynger i vektskålen. Han viser til tilfeller hvor adopterte barn var blitt til stor ulykke for sine pleieførelde. Dermed blir det liksom et lotteri å adoptere krigsbarn.

Fra legehøld i Oslo får utvalget tilsendt følgende: «Av de mange synspunkter som gjør seg gjeldende, synes folk flest å legge vekt på den påstand at det tyske arvestoffet er så dominerende at disse barna vil komme til å representere et lite ønskelig marsjerende og kommanderende innslag i folket. Flest mulig må sendes til Tyskland. Hva arvestoff angår, må en i tilfelle anta at den lettfeldige mors kromosomer er de minst heldige. De barneanstalter som har hatt med disse barn å gjøre, er helt på det rene med at mødrene som regel er lite verdifulle».

På side 32 nevnes at barnas utvikling i vesentlig grad vil avhenge av den store karakterskapende faktor miljøet, noe altså J. Lofthus på side 30 er helt uenig i.

Det går ofte frem av innstillingen at det er viktig å skille mor og barn. En mener at barna

vil ta skade av å være sammen med mødrene.

«De bør sannsynligvis alle sammen tvangsmessig fjernes fra sine mødre og i første omgang bringes til større og mindre samlestasjoner, gis nye opprinnelsespapirer, fingert fødested og dag, samt nytt navn».

Det blir påstått at krigsbarna vil komme til å danne en tysk minoritet i landet som i et gitt øyeblikk vil kunne komme til å danne en femte-kolonnie innen landets grenser.

På side 40 i utvalgets innstilling sies det i punkt E at krigsbarn bevisst og systematisk må føres bort fra sin fortid. De bør gis norske navn, og det bør treffes forholdsregler for å utslette deres herkomst. Således må alle registre og all materiell som vedkommer barna og deres mødre forlanges utlevert. For at det kan holdes oppsikt med barna må det selvsagt føres registre, men disse bør være *hemmelige*. Her får vi altså en bekræftelse på det vi har hørt rykter om de siste fem årene, at vi i lange perioder i oppveksten og som voksne, er blitt overvåket. Dermed må det også finnes ulovlige registre over krigsbarn og deres skjebner. Disse vil vi selvsagt kreve tilintetgjort under sikker kontroll.

Jeg tror ikke at det var tanken på barnas beste som førte til forslag om å fjerne barna fra mødrene, skjule deres opphav og muligens sende dem ut av Norge. Det var ropet på hevn over de forhatte tyskerne og barnas mødre. Dessuten ville en sikre seg mot at det i fremtiden skulle komme noen problemer fra krigsbarna. Myndighetene var rett og slett redd oss. Hatet oss, barn fra 0 til 4 år.

Da jeg startet Norges Krigsbarnforbund i 1986 tror jeg det ble et sjokk for mange. Min telefon ble avlyttet og jeg fikk pålegg fra Justisdep. om ikke å henvise krigsbarn til Fylkesmannen og det gamle Lebensbornarkivet. Dette er et bevis for at vi enda skaper mistanke hos myndighetene og at de ikke stoler på oss. Kanskje tror de at vi vil starte en nynazistisk gruppe på flere tusen medlemmer. Hva vet vel jeg. Jeg har ikke truffet en eneste blandt oss som har nazistiske tendenser. En del sympatiserer med NS folkenes kamp for å bli kvitt stemplet fra rettsoppgjøret, men de utgjør en meget liten gruppe og har ingenting med den tyske nazismen å gjøre. Vi er da norske, vi også!

At vi ble mistenkeliggjort som små barn i 1945, var med på å ødelegge mulighetene for mange av oss. Det går tydelig frem av innstillingen at vi barna ble brukt som straffemetode

overfor våre mødre.

I desember 1943 ble det nedsatt en komite av Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon. De sier bl.a. «... og at vergemålsparagrafen burde gis et tillegg som utvider adgangen til å ta barna fra mødre som har vist en unasjonalt holdning under krigen».

Dette er umenneskelig og mot all folkerett. Det ser ut til at myndigheter og deler av det norske folk helt glemte at også krigsbarn hadde følelser, at vi var glad i vår mor uansett. Myndighetene lot også til å glemme at vi en gang ville vokse opp og begynne å spørre hvorfor!

Spørsmålet om krigsbarna ble også behandlet av et utvalg utnevnt av «Jus.dep.» i London i 1944. De sier bl.a. «Det er pekt på at det er nødvendig å forby bruken av tyske navn. Møtet er enig om at dette er meget viktig. Det er også viktig at det bør hindres at faren kommer med krav overfor barnet.» Jeg ser for meg forskrekkelsen hos alle dem som bor i Norge og har tysk slektsnavn, fått fra en tysk emigrant for flere hundre år siden. Det bor jo tusenvis av nordmenn i Norge med tysk navn. Disse skulle vel også miste sitt tyske navn da, eller hur? Ja, for hvis ikke var det jo bare en hevn overfor krigsbarna!

Som et apropos til myndighetenes arbeide for at krigsbarna skulle få det «best mulig», siterer jeg følgende fra side 46: «En del krigsbarn har etter frigjøringen vært anbrakt i de forskjellige tyske konsentrasjonsleirene i Norge!» Så var det da altså ikke bare tyskerne som satte mindreårige i konsentrasjonsleir. Dette sier vel mye om hvor glad samfunnet var i oss.

Yngste «tyskertøsen» som ble anbrakt på Hovedøya etter krigen sies å ha vært bare 14 år. Jeg hører stadig et rykte som sier at alle disse jentene ble undersøkt av lege ang. kjønnsykdommer og at det ble klart at mange, mange av jentene faktisk var jomfruer. Snakk om krise! For hvem? Om noen har nærmere kjenskap til dette vil jeg gjerne høre fra vedkommende.

Jeg etterlyser objektivitet fra utvalget, men det er hatet og forakten som råder for det meste. Dette nesten hysteriske hatet og forakten skulle følge mange av barna i årevis. Mange krigsbarn har i dag uføretrygd og psykiske problemer som direkte følge av den trakaserende de ble utsatt for rett etter krigen og i oppveksten. Mange begikk selvmord.

Hatet og forakten ble stadig pisket opp i aviser og offentlige uttalelser. I stedet for å norma-

(Forts. side 6)

Det originale hjørnet

– Til ettertanke

Jeg forundrer meg ikke så meget over politikernes evne eller vilje til å ta gale avgjørelser, som over de stadig tilbakevendende muligheter de får til det.

HaWa

Da Johs. Andenæs ble kjent inhabil

Av John Sand

Få, om noen, her i landet har strukket seg så langt som Johs. Andenæs i å forsvare oppgjøret». I sin bok «Det vanskelige oppgjøret» fraviker han — mot bedre vitende — sannheten på graverende måte for å sannsynliggjøre at Norge fortsatte krigen etter at landet hadde kapitulert.

Det vil derfor sikkert forbaure mange at han i sin tid som høyesterettsdommer ble erklært ugild av noen av sine kollegaer. Det skjedde 19.2.46 i sak Inr. 54 mot den tyske SD-mann Karl-Hans Herman Klinge, se Retts-tidende I 1946, side 196.

I førsteavtorende, dommer Holmboes votum, heter det bl.a.: «I den foreliggende straffesak er der innen retten reist spørsmål om hvorvidt dommer Andenæs bør vike sete som ugild, fordi han som universitetslærer sammen med professor Castberg har sendt en uttalelse til Stortingets justiskomite dattert 29.6.45 angående spørsmålet om å lovfeste den provisoriske anordning av 4. mai 1945 om straff for utenlandske krigsforbrytere.» I uttalelsen fra de to professorer het det: «Denne anordning innfører med tilbakevirkende kraft svære straffeskjerpelser for handlinger begått av utlendinger i fiendens tjeneste, deriblant en overordentlig sterk utvidelse av adgangen til å anvende dødsstraff. — Etter vår mening er dette i klar strid med

Grunnlovens § 91. Og det foreligger ikke nå, etter at fienden er slått og landet befridd, noen nødssituasjon som kunne gjøre et slikt brudd med våre vanlige rettsprinsipper berettiget. — Vi vil videre fremholde at det absolutte forbud i anordningens § 5 mot å påberope nødtilstand og overordnetes befaling som straffrihetsgrunn, er helt uforenelig med de grunnsetninger som en ellers har sett det som en selvfølge å legge til grunn for norsk straffelovgivning.» I de to professorers protestskriv heter det tilslutt: «En bør fritta domstolene for å komme i den vanskelige stilling at de blir stillet overfor valget mellom å underkjenne en ny lov, gitt av Stortinget, eller å se gjennom fingrene med brudd på grunnloven.»

Høyesteretts flertall kom til at dommer Andenæs var inhabil i «nærværende sak» og han måtte vike sete. Flertallet valgte altså alternativet «å se gjennom fingrene med brudd på grunnloven.»

Det som er mest forbausende i denne sak er at professorene Castberg og Andenæs bare protesterte mot en ordning — etter deres syn i strid med grunnloven — som rammet utenlandske statsborgere. At grunnlovsstridige anordninger ble tatt i bruk for å ramme nordmenn har de samme lærde herrer ikke hatt noen innvendinger mot.

Det utvidede forræderibegrep

Av Balder

Blant dem som nå setter seg imot at Norge skal slutte seg til konvensjonen om forbud mot dødsstraff i krig, er også tidligere statsminister Kåre Willoch. Som så mange andre koryfæer begrunner han sitt standpunkt med at det må være anledning til å ta livet av forrædere ad rettens vei. Som en ytterligere begrunnelse anfører han: «Det som opptar meg er særlig det forhold at den norske regjering under oppholdet i London under siste verdenskrig fant det nødvendig å bryte Grunnlovens bestemmelser for å få effektive straffeforføyninger mot landssvik. Etter min oppfatning viser det at man skal være forsiktig med å etablere en rettsstilstand som senere norske myndigheter blir tvunget til å bryte.» (Aftenposten mrg. 27/3-91).

Klarere kan det ikke sies at Nygaardsvold-regjeringen opererte med et utvidet forræderibegrep som ikke hadde basis i norsk lov og slett ikke folkeretten. Når en regjering bryter Grunnloven for å få tilfredsstillende sin hevnløst, er det selvfølgelig den som bør straffes.

Det våre forfølgere ikke har vært villige til å erkjenne, er at det under en okkupasjon nødvendigvis må være noen av den okkuperte befolkning som samarbeider med okkupasjonen, dette både for å hevde de okkupertes krav og rettigheter overfor okkupasjonsmyndighetene og for å sikre det okkuperte land rimelige vilkår dersom okkupasjonen skulle gå seirende ut av den på-

gående konflikt. Samarbeide med en okkupasjon kan være så langt fra landsforræderi at det er det stikk motsatte, nemlig å ofre seg av hensyn til sitt folk. Man kan ikke kriminalisere noe som ifølge situasjonen er nødvendig og uunngåelig. Tvert om bør dette samarbeidet beskyttes såvel av nasjonal lov som folkeretten, såfremt man ikke har foretatt seg noe som også normalt anses som kriminelt.

Nå vil det mot dette antagelig innvendes at samarbeide med okkupasjonen kommer i en annen stilling hvis man sympatiserer med ham. Til det er å si at okkupasjonen selvfølgelig ønsker å samarbeide med folk som har en viss tilknytning til ham, det være seg av forretningsmessige, ideologiske eller andre grunner, og det er også klart at slike folk har langt de beste muligheter for å oppnå gode betingelser for folket hos okkupasjonen. Det gjelder både på kortere og lengre sikt. Dessuten skulle man tro at det var håpløst for en rett å dømme noen på grunn av antatte motiver. Hvis to mennesker har gjort akkurat det samme, skal da den ene gå fri og den andre dømmes på grunn av den sympati han måtte ha hatt for okkupasjonen? De fleste vil i dag se på noe slikt som hårraisende, men det var slikt det foregikk i 1945 og årene deretter.

At det alltid vil være meningsforskjeller mellom en hjemmeregjering og en eksilregjering om hvordan man skal forholde seg under en okkupasjon, er

selvsagt. Deres oppgaver er jo så totalt forskjellige. Men det kan umulig ligge noe straffverdig i en slik meningsforskjell.

Norge var under siste krig i en grei situasjon, forholdene tatt i betraktning. Etter den allierte seier kunne Nygaardsvold-regjeringen peke på sin innsats og hevde Norges interesser overfor seierherrene. Om det motsatte hadde skjedd, om Tyskland hadde vunnet, ville Quisling-regjeringen vært i nøyaktig samme posisjon overfor tyskerne og kunne med styrke ha hevdet Norges interesser overfor dem. Norge var med andre ord forsikret uansett krigens utfall i og med at NS samarbeidet med okkupasjonen. Og så skulle et slikt samarbeide være forræderi og straffbart?

Når det gjelder dødsstraffen spesielt så er det å si at den av det norske «retts»-vesen ikke ble brukt under, men etter krig, så her gjelder det for debattantene å presisere hva de snakker om.

SAMLER - gamle lommeur

Også medaljer, NS-effekter og gamle sølvskjeer kjøpes. Oppgjør via postgiro.

H. Oddlo Erichsen

8485 Dverberg
Telefon (088) 47 249

MÅNEDENS PERNILLE:

Mer lektyre

Det er sen aften. Selv sitter jeg og adderer og subtraherer i et forsøk på å finne ut om den store - i alle fall i forslagsstillerens øyne - skattereformen, som vi skal bli velsignet med, vil by på fordeler for en vanlig arbeidstaker uten annen formue enn en bare halvt nedbetalt selveierleilighet.

Gullet, som for tiden holder på med en sær oppgave, falt nærmest om på sofaen med «Arbeiderbladet» da hun for litt siden kom hjem.

Jeg får ikke frem de positive tallene jeg gjerne ville se, og begynner på nytt med en annen avis som utgangspunkt da hun avbryter mine kalkulasjoner med et: «Her er det noe du må lese, hvis du da ikke allerede har lest det.»

«Jeg har bare bladd igjennom

avisen og løst kryssordet mens jeg spiste middagen,» svarer jeg.

«Da får jeg lese litt for deg,» sier hun. «En historiker, Tore Pryser, har kommet med en bok. Tittelen er «Arbeiderbevegelsen og Nasjonal Samling.» Det er Tone Brattelis anmeldelse av den jeg nettopp leste.»

«La meg få høre,» svarer jeg. «Det jeg sitter med får jeg saktens tid til å regne på siden, og så kan vi prate sammen om saken samtidig.»

«Jeg siterer først fra innledningen til anmeldelsen,» sier Gullet og tar som vanlig en kunstpause før hun begynner å lese:

«I åra etter krigen kunne vi jo lett få inntrykk av at alle hadde vært motstandsfolk, ingen hadde vært i tyskerarbeide, og folk som hadde hatt kontakt med el-

ler vært medlemmer av NS ble utsatt for år med nattefrost.»

«Jeg synes det fortsatt rimer om natten,» innskyter jeg, og forøvrig er det du siterte nærmest avskrift fra CC's siste bok om de hemmelige tjenestene. Det må da være noe mer epokegjørende som du har funnet.»

«Meget riktig bemerket,» svarer Gullet, «men her kommer et: Tore Pryser har under arbeidet med 4. bind av Arbeiderbevegelsens historie kommet over venstrestrømninger i Quislings parti. Han legger fram materiale som viser at flere sentrale folk innenfor Arbeiderpartiet, kommunistene og LO valgte den pragmatiske vei og tilpasset seg det nye regimet. Deres motiv var å sikre fagbevegelsens fortsatte eksistens og bedre arbeidsfolks kår. Pryser mener at når fagor-

ganisasjonen ikke lå med brukket rygg etter krigen, skyldes det at mange tillitsmenn gjorde en anstendig jobb.»

«Det er da heller ikke noe nytt,» sier jeg, «det er da svært mange år siden både - jeg tror han het Håkon Meyer og Odd Melsom, som begge var midt oppe i det, ga ut bøker om dette emnet. Jeg har selv lest dem for lenge siden, Pryser må da ha lest dem og visst at det han bringer er gammelt nytt.»

«Jo,» sier Gullet, «det har han vel, men han har vel ikke trodd på det de skrev. Forresten, de to nevne du nevner er blant dem, som ifølge Tone Bratteli, Pryser blinker ut som nøkkelpersoner i denne historien.»

«La oss i hvertfall ønske ham lykke til med salget av denne boken i folkeopplysningens tje-

ne,» sier jeg, «men det er fortsatt mangt og meget som er uskrevet.»

«Vet du,» fortsetter jeg etter selv å ha gjort en kunstpause, at dersom jeg hadde evner og tid, ja, og dessuten midler til rådighet, ville jeg ha forsøkt å komme til bunds i hvordan nærmest innsatte ordførere og deres medhjelpere klarte å få kommunenes økonomi på fote under krigen. Her må det ha vært tale om fedrelandssinn. Jeg er sikker på at jeg har lest et sted at han som var Oslos ordfører under krigen etterlot en gjeldfri kommune da han ble innesperret i 1945. Og så ville jeg sammenligne det med de såkalte folkevalgte vanstyrene som nå regjerer oss.»

«Der ga du meg noe å tenke på,» sier Gullet.

Pernille

Øyvind Norderval . . .

(Forts. fra s. 3)

Overfor oss er svøpen svinget med en spesiell og virkningsfull teknikk. Man har tillagt et ord en verdi som negativt begrep, uten bruk av adjektiver eller begrensninger. dernest festet man denne karakteristikk til NS-folk generelt. Et av disse ordene er nettopp det herr Norderval benytter, «nazi». Det kan ikke ha unngått Norderval hvilke assosiasjoner det gir. Landssvik, angiveri, tortur og opportuniste er bare en del. Et annet virksomt ord er «rasisme». Misliker man et menneske eller hans meninger klistrer man bare på etiketten og vips er motstanderen full av rasehovmot, og dertil folke-morder og jødehater. Plasserer man begge etiketter på samme person, er saken «biff».

Dette er i alle fall enten en «subtil måte å grise til et menneske» på, eller også må brukeren være inkompetent som ikke har forstått hva han utsetter medmennesker for.

Jeg minnes med gru den sakyndige dr. Langfeldts «vitenskapelige» kjennelse i Hamsunsaken. Den som i Sigurd Hoels anmeldelse av «På gjengrodde stier» foranlediget hjertesukket: «Jeg håper for norske forfatteres skyld at riktig mange av dem i fremtiden må lide av varig

svekkede og mangelfullt utviklede sjelsevner.» (Etter hukommelsen.) Hoel mente åpenbart at den gode professor hadde beveget seg utenfor sitt kompetanseområde — i dette tilfelle. Noe av dette var det jeg mente å uttrykke — riktignok på en mindre elevvert måte.

Det er vel en konsekvens av stadig mistenkeliggjøring å bli «hårsår», men vi ønsker ikke å male fanden på veggen. Fortsatt holder jeg muligheten åpen for den svake journalistikk.

Tyskerungene, staten . . .

(Forts. fra s. 4)

lisere det hele for å verne iallefall de uskyldige barna, kom stadig nye påstander på trykk. Mange påberopte seg sogar vitenskapelig status.

Den beste måten å knekke noen på som man vil til livs, er å sette ut rykter eller å erklære vedkommende for mindre begavet, ja sogar åndssvak. På side 47 slår utvalget fast at det er en utbredt oppfatning her i landet at så og si alle mødrene var moralsk mindreverdige. «Psykisk og åndelig sett står de tilbake i forhold til resten av befolkningen og varierer fra mindre begavede til de helt åndssvake. Mange av mødrene har også fysiske defekter,» blir det slått fast.

(Forts. neste nr.)

Hundretusener av . . .

(Forts. fra s. 1)

sammenfatter det slik: «I sitt faglige arbeid søkte det kommissariske LO å konsentrere seg om praktiske tiltak og reformer til fordel for de fagorganiserte. Hovedsaken var lønnsutjevning og bedring av matforsyningene. Av reformer fikk fagforbundene i stand kollektiv ulykkesforsikring, barnetrygd, hygieniske tiltak o.l. På mange arbeidsplasser lykkes samorganisasjonene i å stoppe svartebørshandlere og «brakkebaroner» som utnyttet arbeiderne. Med sin klart anti-kapitalistiske holdning og sine sosiale rettferdighetskrav ble LOs fagpresse faktisk stemplet som kommunistisk av Arbeidsgiverforeningen. Selv om handlefriheten var begrenset, var det slett ikke slik at kommissarene i LO ikke fikk utrettet noe.»

Resultatet var da også at de fleste fagorganiserte fortsatte å betale sin kontingent til et LO som NS kontrollerte — i virkeligheten en stor politisk seier for de to fremste NS-lederne i LO, Odd Fossum og Odd Melsom. Pryser har adskillig godt å si om dem begge, og fremhever også at de fikk stadig sterkere støtte fra NS' toppledelse.

«Sol i arbeid»

Et spesielt kapittel er ofret organisasjonen «Sol i arbeid» som gjorde en meget sterk innsats i velferdsarbeid, spesielt for anleggsarbeiderne. Den hadde seks avdelinger, nemlig for underholdning og kunst, arbeidstrivsel, folkeopplysning, fritids-syssele, velferd og leirførerfunksjonen. I 1944 ble det arrangert 600 teaterforestillinger eller opp-tredender med 170.000 tilskuere, og en rekke kjente skuespillere og artister optrådte uten noen som helst betenkeligheter, enda det var et NS-foretagende. Videre ble det arrangert 225 kinoforestillinger med 48.000 besøkende. Det ble fremskaffet utstyr til bedriftsidrett, og for å fortrenge det utbredte pokerspillet om penger, ble det stiftet bridge- og sjakkklubber. Sanitær-anlegg, badstuer og førstehjelps-utstyr ble skaffet tilveie eller forbedret. Bokkasser ble sirkulert mellom anleggsplassene og billige bøker solgt. Det ble videre organisert 50 innkjøpslag for nødvendighetsartikler det var knapphet på, slikt som barberblad, tannbørster osv. I alt hadde «Sol i arbeid» leirførere i 165 anleggsleire. Uten hensyn til at det var et NS-tiltak, ble «Sol i arbeid» meget populært.

Mange overganger fra AP til NS

Ellers kommer Pryser en hel del inn på noe jeg for min del bare har vært delvis oppmerk-

som på, nemlig at oppslutningen om NS av tidligere ledende arbeiderpartifolk var ganske betydelig. At tidligere AP- og LO-folk som Halvard Olsen, Erling Olsen, Håkon Meyer, Kåre Rein, Albin Eines og Johs Ringen stilte seg positivt, er kjent nok, men når det NS-styrte LO holdt det så bra gående, var det selvfølgelig fordi ytterligere et stort antall, i boken navngitte personer fra det tidligere LO stilte seg til disposisjon. Videre bringer Pryser en liste over 26 arbeiderpartiordførere fra mellomkrigstiden som gikk inn i NS. Partiet fikk også tilslutning fra ikke så få redaktører og fremtredende journalister i A-pressen.

Denne boken bekrefter enda en gang at Nasjonal Samling så langt fra var arbeiderfiendtlig, men i virkeligheten tvert imot hele det arbeidende norske folks parti.

Mitt syn på okkupasjonstiden . . .

(Forts. fra s. 2)

under en militær okkupasjon. Kommunene kom stort sett vel fra okkupasjonstiden, og der var få rivninger. *Arbeidstjenesten* var et godt, upolitisk tiltak.

Et vanskelig spørsmål oppsto når okkupanten ville trekke NS-styret inn i bekjempelse av geril-

jaen, eller for å opprettholde den orden som var skapt, om nødvendig med makt. Det var nok et almindelig ønske å unngå borgerkrig, og det norske politi hadde en vanskelig stilling. Den ulykkelige Eilifsen-sak burde vel vært unngått med litt smidighet.

Den politiske del — forsøk på «nyordning» — lærersamband, ungdomstjeneste og annet, var det nok delte meninger om. De fleste ønsket nok en nøytral linje, som hadde livsmuligheter hvordan så krigen gikk. Det som ble presset igjennom, nok meget oppmuntret av tyske «Beraterer» ble etter krigen ansett som ulovlig forandring av statsforfatningen, og de ansvarlige ble trukket til ansvar. Professor Skancke som kirkeminister måtte jo dømmes etter de lover som ble anvendt. Men dødsdom over denne velmenende mann er hårreisende råskap.

I retten vidnet *domprost Hygen*: «Skancke var en god mann for kirken, han mente det godt og gjorde hva han kunne». Med et slikt vidneprov fra en kjent kirkens mann burde en streng dom vært utenkelig. Men det ble ikke tatt hensyn til dette, og dødsdom trumfet igjennom.

Det er en almindelig oppfatning at han var blitt benådet hvis han ikke hadde tatt kapitulasjonen i Trondheim opp i sin fulle bredde, hvor jo 3 statsråder

I. SS Pz.grenadierbattalion Norge 1944/45

Undertegnede arbeider med denne avdelings historie og ønsker i den anledning å komme i forbindelse med norske frivillige som hadde tilknytning til eller har opplysninger om avdelingen og dens innsats i Polen og Ungarn. Billedstoff har også interesse. Skriv eller ring til:

Mirko Bayerl, Rålamb's v. 67, 11256 Stockholm.
Telefon: 095 46 8 562751.

Dette er også Norgeshistorie!

Den norske Legion 50 år

På ettersommeren i år blir det 50 år siden Den norske Legion ble opprettet. Begivenheten vil bli minnet med en samling 1. juni.

DNL-KAMERATER

Postboks 5008 Majorstua, 0301 Oslo

Bli med på ferietur til Wien og Ulrichsberg

Turen er under planlegging. Den vil bli gjennomført i månedsskiftet september-oktober.

Om du kan tenke deg å delta, må du **snarest** melde din interesse, så skal vi sende deg pristilbud og detaljreiseplan.

Vårt pristilbud er helt avhengig av reisegruppens størrelse. Pristilbud kan ikke sendes ut før vi kjenner deltakerantallet. — **VENT IKKE MED Å TA KONTAKT MED OSS!**

Henvendelse:

DNL-KAMERATER

Postboks 5008 Majorstua, 0301 Oslo

Folk og Land svarer «Fremskritt»

Av Hakon Warendorph

Det er dessverre ikke så sjelden vi møter den kompakte usaklighet i politiske media. Unntak har oftest vært *Fremskritt*-partiet. For ikke å belaste partiet unødvendig, presiserer jeg at dette gjelder saklig fremstilling og ikke meninger. Det var derfor med en viss undring jeg leste O. T. Hoelseths (redaksjonelle?) innlegg 5/4 i forbindelse med en bokomtale. Omtalen er innsendt av Trygve Engen, en mangeårig bidragsyter med sine meningers mot. Jeg tror han ville mislike meget om hans meninger og innlegg ble tillagt *Folk og Land* og ikke ham. Skulle *Fremskritt* eller Hoelseth ha andre meninger om boken, gir vi plass til det — selvsagt. Men vi vil heller ikke da frata innsenderen gleden ved å presentere egen mening.

Så videre i rekken av unøyaktigheter. *Folk og Land* er iflg. O. T. H. organ for nynazister. Dette er ikke riktig. *Folk og Land* er organ for Institutt for norsk okkupasjonshistorie (INO). INOs formål er å bringe lys over de fakta som har betydning for vurderingen av de begivenheter som førte fram til okkupasjonen og de forhold som senere oppsto

samt det etterfølgende rettsoppgjør. Dette har ikke vært noe enkelt arbeide, men det har båret frukter, og unge og yngre forskere, forfattere og historikere bekrefter etter hvert at forholdene ikke var så enkle og entydige som de ofte av opportunistiske grunner ble fremstilt.

De plusspoeng Myrdal får for sin rettskaffenhet, de får han ikke av nazistene, men av Trygve Engen. Dette burde Engen ha lov til uten derved å bli nazist. Nazister var medlemmer av Det tyske nasjonalsosialistiske arbeiderparti (NSDAP), og såvidt vites var aldri Engen medlemmer. Hans målform er forøvrig ikke samnorsk, men nynorsk. Samnorsk ble ikke innført av NS. Men såvel i som utenfor NS var det mange sprogfolk både før, under og etter krigen som arbeidet for en tilnærming av de to sprogformene.

Vi forstår at Hoelseth ikke liker Myrdal og heller ikke tidligere NS-folk. Vi overlater vel det, men kanskje burde han uttrykt det på en mere rettskaffen måte.

i Nygaardsvolds regjering ble skandalisert, ved først å nekte ethvert kjennskap til avtalen, for så å bli presentert for et eksemplar av samme avtale med deres parafering. Det var det tvilsomme grunnlag for det pågående rettsoppgjør som med dette ble angrepet, og *den stemmen måtte bringes til taushet*.

Rettsoppgjøret har etterlatt bitterhet. Jeg vil nevne særlig 2 momenter:

1. Man ble straffet for medlemskap i et parti, ikke for sine handlinger. Mange hadde vært medlem siden 1933. En ordfører, som var en dyktig mann og nyttig for kommunen, kunne allikevel straffes for et passivt medlemskap i partiet. Hans dyktighet ble en skjerpene omstendighet.
2. I alle dommer står det at Norge var i krig med Tyskland helt frem til 1945, og at domfelte visste dette. Hva domfelte svarte hvis han ble spurt om saken var uten betydning — ofte ble han ikke engang spurt. Å hevde at *alle måtte vite* at krigen gikk videre i 1940 er uten mening, når man tar med alt det un-

derlige som hendte utover sommeren. Det er også et overgrep mot all rett å diktere domfelte en subjektiv oppfatning han slett ikke hadde.

Formuleringen «landssviker» har nok også satt vondt blod. Selvsagt var vi opprørere mot London-regjeringen, men å sette betegnelsen «sviker» på dem som frivillig dro til Østfronten er meningsløst. *Det finnes ikke stedigere nasjonalister enn norske frontkjemper, og det helt nødvendige samarbeid med tyskerne der ute hadde iblant sine problemer, men de var overbevist om å tjene sitt land.* Da de hadde vært med på å tape en verdenskrig var de vel forberedt på en viss internering som krigsfanger, men ikke på summarisk å dømmes som forbrytere.

Ved prøver ble det i fangeleirene den første tid gjort forsøk på å stemple frontkjemperne som mindreverdige. Prøvene ga det motsatte resultat. Man hadde ikke forstått, eller ikke villet forstå, de sjelelige egen-skaper som er nødvendige for frivillig å dra ut i en beinhard krig. De som overlevet var en verdifull del av norsk ungdom

— de har stort sett slått seg godt igjennom i det uvennlige samfunn som møtte dem etter fangenskapet. De har selv tatt vare på sine skadede fra krigen gjennom sin egen organisasjon.

Det bebreides oss at vi ikke reagerte sterkere på tydelige tyske overgrep, særlig da behandlingen av jødene. Chaim Weizmann, på vegne av World Jewish Congress, kom ved krigsutbruddet i 1939 med en uttalelse, som må legges ut som en krigserklæring til Tyskland. At de jøder som da var igjen i de tyskkontrollerte områder etter hvert ble internert, kunne det finnes argumenter for, og NS-regjeringen kunne ikke blande seg i det. Hva det videre skulle skje med jødene visste ingen. Man kan vel si at regjeringen stilte seg nøytral til det evig tilbakevendende jødespørsmål og konsentrerte seg om Norges indre anliggender.

Vi kunne ikke dele det opp-timistiske syn at bare Tyskland ble knust ville alt ordne seg i Europa. Vi var villige til å ta sjansen på et sterkt Tyskland, — håpet på at de krasse metoder fra oppbyggingen av Det tredje Rike ville jevne seg ut etter hvert. For et Europa uten et sterkt Tyskland i sentrum er maktesløst. Litt drømte vi nok om en kompromisfred, før sovjetmakten hadde stampet seg helt inn i hjertet av Europa.

Det gikk ikke slik. Men når man ser det som ble Øst-Europas skjebne, synes vi ikke krigens seierherrer hadde særlig grunn til å triumfere.

Innsatsvillig ungdom . . .

(Forts. fra s. 8)

arbeid, da ville de lære å forstå og respektere hverandre. De ville oppfatte hverandres problemer og lære seg til å samarbeide om løsningen.

NS-ungdommen var en meget innsatsvillig gruppe. Finnes det noen av dagens ungdom som er villig til å ta arven opp der NS-ungdommen ble tvunget til å slippe den?

Etterdønninger . . .

(Forts. fra s. 1)

Men hun opplevet også en gang noe meget hyggelig. Det var på et annet sted hvor også en dame var så sint på henne. Men en dag da Maria kom gående borte i korridoren, møtte hun denne damens venninne med et brett som hun skulle gå inn med til sin venninne. Da tok Maria brettet, og sa: «Kan ikke jeg få lov til å gå inn med det?»

«Ja, men vil De det, da?» sa damen.

«Hvorfor ikke!» sa Maria, og så gikk hun inn til pasienten, som utbrøt: «Kommer De med brett til meg, fru Quisling!»

Ja, sa Maria, «med glede,» og etterpå ble de faktisk meget gode venner og glade i hverandre. Så da Maria reiste en morgen ved syv-tiden, sto damen der og vinket adjø.

Det var en fordel for Maria at hun ikke var så preget av sin manns politikk og hans skjebne, at hun manglet interesse for hele det norske folk. Hun sluttet seg til dem hun likte og som likte henne, — som en selvfølgelig ting.

Ja, vi var glade i henne, og jeg for min part kunne ofte sitte til

langt på natt i hennes gamle hjem i Erling Skjalgssons gate og prate om alt mulig. Men en aften kom det frem noe som hun aldri hadde fortalt noen, tror jeg. Hun sa: «Jeg er ofte så ulykkelig når jeg ligger våken om natten, at jeg for alvor har lyst til å ta mitt eget liv. Men da hender det gang på gang at det er som om Vidkun står ved min side og sier: «Gjør det ikke Maria!» Og hun lot det være.

Hun var jo så vakker, og hadde sans for alle skjønne ting. En aften pekte hun på et stort skrivebord som sto i ett av rommene. «Er det ikke merkelig,» sa hun, «at de to mennene som har eiet dette skrivebordet begge ble skutt!»

Den første var den siste russiske statsministeren under tsaren, som ble skutt i operaen en stund før revolusjonen brøt ut. Det var så synd, fordi han nettopp da sammen med tsaren hadde utarbeidet et helt nytt sosialt system for russerne, som det aldri ble noe av. Den andre eieren var Vidkun Quisling. Hun og hennes mann hadde kjøpt med seg dette bordet da de kom fra Russland i begynnelsen av 30-årene.

Jeg er så glad for å få lov å skrive disse små tingene om henne, for hun sto i grunnen alltid likesom i skyggen av sin mann, og *få* kjente henne noe videre.

Og så må jeg få lov å fortelle noe til slutt som kanskje kan høres merkelig ut: Hver gang jeg besøkte Maria i hennes og Vidkuns gamle hjem i Erling Skjalgssons gate, og jeg så opp på det store bildet av Quisling i spisstuen, så ble jeg fylt av en sånn underlig ro og fred som jeg ikke kan forklare. Jeg tror at den ro og styrke som Maria Quisling viste, var hentet i minnene om sin mann og at bildet som ga meg så meget, det ga henne alt.

Sundra Sand

VENNEGAVER

TIL «FOLK OG LAND»

Vi kvitterer denne gang for tilsammen kr. 7.300.-.

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

M. P., Beverbru	Kr. 50.-
A. N., Ingeberg	Kr. 50.-
I. T., Sverige	Kr. 200.-
H. K., Stjørdal	Kr. 100.-
H. G. D., Risnes	Kr. 50.-
E. H., Oslo	Kr. 70.-
H. T. O., Åmot	Kr. 50.-
A. H. Lena	Kr. 50.-
P. J. R., Lomen	Kr. 120.-
J. M., Skogen	Kr. 170.-
T. P., Hell	Kr. 150.-
Studiegruppe Øst, Oslo	Kr. 300.-
K. Aa., Vrådal	Kr. 270.-
E. G., Arendal	Kr. 150.-
G. A., Grimmo	Kr. 50.-
A. Å., Surnadal	Kr. 200.-
O. J., Løvenstad	Kr. 150.-
A. I., Bekkestua	Kr. 50.-
Brø, Oslo	Kr. 50.-
A. G., Stavsjø	Kr. 170.-
J. S., Vågland	Kr. 130.-
F. M., Kirkenes	Kr. 200.-

K. K. A., Bøstad	Kr. 150.-
T. S., Oppegård	Kr. 150.-
J. S., Halden	Kr. 150.-
K. G., Langøyeneset	Kr. 80.-
M. A., Ålesund	Kr. 100.-
O. H., Leira	Kr. 130.-
J. G., Rena	Kr. 100.-
O. R., Hønefoss	Kr. 150.-
K. H., Tangen	Kr. 70.-
H. S., Østerås	Kr. 300.-
E. G., Elverum	Kr. 1000.-
E. B., Dokka	Kr. 50.-
L. S. K., Skien	Kr. 70.-
T. G., Sande	Kr. 370.-
J. S. H., Øvre Rendal	Kr. 150.-
H. K. K., Oslo	Kr. 150.-
G. A. Aa., Oslo	Kr. 150.-
A. T. T., Sandnes	Kr. 50.-
P. K., Tjøme	Kr. 500.-
M. B. L., Rygge	Kr. 50.-
P. U., Meley	Kr. 100.-
K. M., Drammen	Kr. 500.-

Balder svarer . . .

(Forts. fra s. 3)

ling og andre NS-folk hevdet at menneskene av Gud er skapt ulike, og at det er en oppgave å pleie og bevare disse ulikhetene mennesker, nasjoner og raser imellom. Dette fordi ulikheten skaper den dynamikk som er nødvendig for å bringe menneskeheten fremover. Men ulikhet er selvfølgelig ikke noe hinder for likeverd. For min del mener jeg at viljen til å beskytte de variasjoner Gud skapte, er langt mer i overensstemmelse med kristendommens likeverds-prinsipp enn den nivellerende likhetsmani som forsøker å gjøre alt til en grå grøt, og som har dominert etterkrigsperioden.

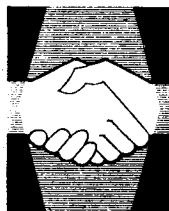
Ellers takk til Norderval for at han er beredt til å diskutere med oss på denne måten.

BOKTJENESTEN'S

LISTE MÅ STÅ OVER DENNE GANG.

BRUK FORRIGE LISTE!

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

HJELPEORGANISASJONEN FOR KRIGSSKADEDE

FRONTKJEMPERE OG FALNES EFTERLATTE

Postboks 1407 Vika, 0115 Oslo 1
Postgirokonto 0806.518 07 08.

En takk og en ny oppfordring.

Vi i Hjelporganisasjonens styre er glade og takknemlige for alle de bidrag og gaver som vi har mottatt fra bladets lesere. Vi er glade ikke minst fordi dette vitner om en trofasthet og et hjertelag som ikke bare er ord til festbruk, men en levende realitet og faktisk uttrykk for samkjensle.

Våre krigsskadede trenger fortsatt støtte og vi håper at den postgiroblankett som medfølger dette nummer av bladet vil bli nyttet av mange.

På forhånd takk.

Med hjertelig hilsen
Eivind Saxlund (sign.)

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Flyktningekatastrofe

Et par millioner kurdere er på flukt fra Saddam den grusomme. Tusen mennesker dør av sult og kulde hver dag. Vår medfølelse er uten grenser, og alle som har muligheter for det, forsøker å hjelpe. Forferdelsen er stor over dette som TV, radio og aviser kaller «den største flyktningekatastrofe i nyere tid».

Men dette siste er ikke engang tilnærmevis sant. Nyere tids største fluktkatastrofe fant sted i 1945 da seierherrene drev minst tolv millioner tyskere, i alt vesentlig barn, kvinner og gamle menn, ut av de østtyske provinser som polakkene har lagt sin hånd på. To millioner mennesker omkom i prosessen. Men det ble knapt nevnt dengang, og nå er det fullstendig glemt, for det var jo bare tyskere det gjaldt.

Innsatsvillig ungdom

Av Ægir

En av de ting jeg synes ikke bør gå i glemmeboken, er den innsatsen NS-ungdommen før krigen gjorde i arbeidstjenesten. Innføring av arbeidstjeneste for ungdom var jo et punkt i Nasjonal Samlings program, og NS-ungdommen fant ut at den like gjerne kunne begynne å praktisere programposten med en gang.

Arbeidstjenesteleirene ble ikke arrangert av NS Ungdomsfylking direkte, men av en underavdeling, Frivillig Norsk Arbeidstjeneste, tilsluttet Nasjonal Samling. Den første leiren ble arrangert i Malvik utenfor Trondheim i 1934. Senere ble det arrangert leirer både i Sør-Norge og Midt-Norge hvert år, bortsett fra 1936, da det ble holdt en felles leir i Stor-Elvdal.

Der jeg var med, i Trøndelag, begynte forberedelsene tidlig på våren i og med at vi sendte ut tiggerbrev til forretningsfolk, og fra dem fikk vi hvert år en del varer vi trengte. Fast hvert år fikk vi bl.a. en hundrekilos sekk meg byggmel og et digert sirupspann. Derfor var byggmelsgrøt med et øye av sirup en vesentlig del av forpleiningen.

Leirene var i begynnelsen litt forskjellige. Et par år holdt vi til på en nedlagt gård og arbeidet på nybrottsbrukene rundt den. Senere fikk vi oss overlatt et stort høsehus, som ble bygget om til sovebrakke. Kombinert kjøkken og spisesal hadde vi da i kjelleren i huset til en nybrottsmann. Mange ganger var det et par jenter som stelte maten for oss, med det var heller ikke sjelden at vi måtte sørge for det selv.

Selve arbeidet besto i alt vesentlig av stubbryting og grøf-ting. Vi hadde selvfølgelig ingen maskinelle hjelpemidler. Grøftene måtte graves spatak for spatak, og røttene fikk vi opp med en god gammeldags trebenet stubbebryter med hånddrevet vinsj.

Om kveldene hadde vi ofte leirbål med sang, deklamasjon, annen opplesning og foredrag. Av og til i helgene inviterte vi våre voksne partifeller og bygdefolket til stevner.

Hvor lenge var hver deltager med i leiren? Det avhang av om vedkommende arbeidstjenestegutt var i arbeide eller gikk på skole. Var man i arbeide, deltok man fra én til to uker, gikk man på skole, kunne man være med i hele skoleferien.

Hvorfor gjorde vi så dette? Det var jo bare slit og anstrengelser og svært sparsom mat.

Det rent praktiske formålet var selvfølgelig å rydde jord. Det var jo meget aktuelt den gangen både for å øke selvforsyningsgraden av mat og for å skaffe nye, varige arbeidsplasser. De første årene for en nybrottsmann var et blodslit, og NS-ungdommen ville gjerne være med og hjelpe.

Men det var også en rent idemessig begrunnelse for det hele. Vi var jo sterkt imot alt som het klassekamp og motsetninger mellom landsmenn, og vi hadde det håp at vi ved hjelp av arbeidstjenesten kunne dempe disse motsetningene. Vi mente at når ungdom fra alle lag av samfunnet sto sammen i hardt

(Forts. side 7)

Hva vet egentlig okkupasjonshistorikerne om Einsatzstab?

Av Hans Olavsén

I min anmeldelse av Magne Skodvins siste bok i Folk og Land nr. 4/91 nevnte jeg hans flåsete og ikke så lite ondssinnede bemerkning om at Einsatzstab-lederne Wegener og Neumann var Quislings «tilsynsmenn». Det fikk meg til å lure på hva Skodvin og andre okkupasjonshistorikere i det hele tatt vet om Einsatzstab og dens funksjon.

I utgangspunktet ser det jo så enkelt ut: Einsatzstab var en avdeling av Reichskommissariat med oppgave å holde øye med partiet Nasjonal Samling og alle dets underavdelinger. Teoretisk var staben altså en av Terbovens mange muligheter til å legge sin klamme hånd om Nasjonal Samlings forsøk på å føre en selvstendig, nasjonal politikk.

Så enkelt var det imidlertid ikke. På et vesentlig punkt skilte Einsatzstab seg ut fra de øvrige avdelinger i Reichskommissariat: *Det var ikke Terboven som utnevnte stabens medlemmer, og deres lojalitet gjaldt ikke i første rekke ham.* Dette må forklares nærmere: De enkelte medlemmer av Einsatzstab var tildelt Nasjonal Samlings forskjellige organisasjoner som «Beratere», altså som rådgivere og ikke som «tilsynsmenn». Hirten hadde sin rådgiver, kvinneorganisasjonen sin, ungdomsfylkingen sin osv. Disse «Beratere» var utnevnt av de tilsvarende organisasjoner i Tyskland, mottok sine instruksjoner fra dem og rappor-

terte til dem. Hvis det kom til konflikt mellom et medlem av Einsatzstab og Terboven — og det hendte — da ble dette som regel til en konflikt mellom Terboven og en av de store organisasjonene i Tyskland. Jeg vet f.eks. konkret at Terboven beskyldte lederen av en slik organisasjon for landsforræderi fordi denne leder hadde støttet opp om sin mann i Einsatzstab, som igjen hadde gått inn for det norske standpunkt i en sak.

I det hele tatt var Einsatzstab et utmerket redskap for Quislings og Nasjonal Samlings politikk. Terboven forsøkte jo så godt han kunne å isolere Nasjonal Samling fra sine overordnede. Han forlangte at alt skulle gå gjennom ham, og så sorterte han omhyggelig ut det han sendte videre. Einsatzstab var imidlertid et hull han ikke kunne tette. Fordi medlemmene hele tiden hadde kontakt med sine overordnede i Tyskland, kunne NS gjennom dem nå frem til de samme høytstående kretser med sine synspunkter uten innblanding fra Terbovens side. Det er jo kjent at begge Einsatzstabs suksessive ledere i brev til de aller høyeste tyske myndigheter hevdet norskinspirerte synspunkter stikk i strid med Terbovens. Hvis videre Terboven nektet en norsk poli-

tiker å reise til Tyskland for å forhandle med myndighetene der, da kunne Einsatzstabs folk lett omgå dette ved å skaffe invitasjoner fra sine organisasjoners ledere, og dermed var det nærmest umulig for Terboven å si nei. Det var også slik at norske representanter i Tyskland usensurert kunne korrespondere med sine overordnede i Norge ved å sende sine brev som «Deutsche Dienstpost» fra organisasjonen dernede til organisasjonens representant i Einsatzstab.

Selvfølgelig var det forskjell på folkene i Einsatzstab og også på de forskjellige organisasjoner. Det ble utvilsomt en god del dum «rådgivning» ut av det. Men fra vårt norske synspunkt var Einsatzstabs hovedfunksjon å være et forbindelsesledd til og et påvirkningsorgan overfor høyere tyske myndigheter enn Terboven.

Personlig hadde jeg i løpet av okkupasjonstiden nær kontakt med i alt fem «Beratere». To av dem var velvillige, men litt masete «Besserwisser», én var for ubetydelig til å kunne spille noen større rolle, mens to var gjennomsyret av en sterk vilje til å se problemene fra norsk synspunkt. En av dem gikk til og med så langt at han satte sin stilling inn på at et norsk krav til tyskerne skulle etterkommes. For dem alle gjaldt det at de tjente oss vel ved å åpne dører for oss i Tyskland.

«Fremskritt» blander kortene

I avisen «Fremskritt» for 5. april, skriver Ole T. Hoelseth:

Avisen Folk og Land, som fungerer som organ for gamle medlemmer av Nasjonal Samling og nynazister, gir i siste utgave svært rosende omtale av Arne Myrdals bok «Sannheten skal frem».

Det er ikke først og fremst kampen mot innvandring den tidligere FMI-leder får skryt for, nazistene gir ham også plusspoeng for å være ideologisk rettsskaffen.

Den tidligere lederen av Folkebevegelsen mot Innvandring får godord fordi han har «forstått sammenhengen i det som

har hendt i vårt land etter krigen», skriver Trygve Engen i sin anmeldelse av boken.

I sin bok skriver Arne Myrdal at henrettelsen av Vidkun Quisling ikke bare var en henrettelse. — Det var også en advarsel til kommende slekter om å la nasjonalsosialismen i enhver variant hvile til evig tid.

Han ser rettssakene mot ham selv, etter at han planla å sprengte et mottak for asylsøkere, som en del av den samme prosessen som ble igangsatt mot Nasjonal Samling og Quisling etter krigen.

«Internasjonalistiske partier»

Samtlige norske partier, in-

kludert Senterpartiet, beskyldes for å være internasjonalt og for ikke å ha følelser for Norge som enhetlig nasjonalstat.

«Soga om rettssaka mot FMI er like spanande som nokon dektivroman. Men boka retter og skarpe søkelys mot samtid og fremtid. Ho er vel verd sin pris», heter det i bokanmeldelsen som er skrevet på samnorsk-språkformen Nasjonal Samling innførte under krigen.

I et brev til «FREMSKRITT» prøver F. og L. 's redaksjonssekretær å ordne kortene. Gjengitt på side 6.

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Mandag, tirsdag, onsdag og torsdag kl. 11—15.

Postadresse: POSTBOKS 924 SENTRUM, 0104 OSLO 1.

Kontoradresse: ENERHAUGSPLASSEN 4, OSLO. TLF.: (02) 19 06 71.